

Επιμέλεια:
Κωνσταντίνος Χριστοδούλου
Αναπλ. Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

Το Νέο Σύμφωνο Συμβίωσης

Μετά το Ν 4356/2015

Ερμηνεία | Διαγράμματα | Υποδείγματα

Κίμων Σαϊτάκης
Δικηγόρος, ΔΝ Πανεπιστημίου Αθηνών

Με τη συνεργασία:

Αθανάσιου Δράγιου, Συμβολαιογράφου, ΔΕΑ
Νίκου Σγουρινάκη, Λογιστή - Φοροτεχνικού

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Το Νέο Σύμφωνο Συμβίωσης

Μετά το Ν 4356/2015

Επιμέλεια: Κωνσταντίνος Χριστοδούλου

ISBN 978-960-562-515-3

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επιστημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδεμία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημία τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director:	Γιάννης Μαμαλούκος
Υπεύθυνος Παραγωγής:	Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία:	Αγγελική Μαυρογιάννη
Παραγωγή:	NB Production AM090216M23

NOMIKH BIBLIOTHKH

Μαυρομυχάλη 23, 106 80 Αθήνα

Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819

<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

Αθήνα: Μαυρομυχάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521

Πειραιάς: Φίλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ: 210 4184 212

Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600

Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134

member of Europe's 500
dynamic entrepreneurs

Committed to excellence

© 2016, NOMIKH BIBLIOTHKH AEBE

Το Νέο Σύμφωνο Συμβίωσης

Μετά το Ν 4356/2015

The new Civil Partnership Under Law 4356/2015

Editing: **Konstantinos Christodoulou**
Associate Professor at Law School of Athens, Attorney-at-law

Abstract: An initial, purely practice-oriented attempt at analyzing the new rules on civil partnership, established by Law 4356/2015. An important innovation of the new law is that it also applies to same-sex couples, but an equally important element is the enhancement of the role and impact of all civil partnerships, as a result of the recognition of family ties between the parties. The book includes an analysis of the law, a comparison to its previous version, a flowchart of the law and relevant templates.

ISBN 978-960-562-515-3

COPYRIGHT

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address below.

DISCLAIMER

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.

NOMIKI BIBLIOTHIKI

23, Mavromichali Str., 106 80 Athens Greece
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

© 2016, NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A.

Επιμέλεια:
Κωνσταντίνος Χριστοδούλου
Αναπλ. Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

Το Νέο Σύμφωνο Συμβίωσης

Μετά το Ν 4356/2015

■ Ερμηνεία ■ Διαγράμματα ■ Υποδείγματα

Κίμων Σαϊτάκης
Δικηγόρος, ΔΝ Πανεπιστημίου Αθηνών

Με τη συνεργασία
Αθανάσιου Δράγιου, Συμβολαιογράφου, DEA
Νίκου Σγουρινάκη, Λογιστή - Φοροτεχνικού

NOMIKH BIBLIOTHKH

Πρόλογος

Ευχαρίστως προλογίζω το παρόν έργο. Η ολοένα προελαύνουσα πρακτική της συνεχούς αναανομοθετήσεως γεννά συνεχώς προκλήσεις για τον νομικό, αποδιδόμενον λοιπόν σ' αυτό που προσφυώς αποκλήθηκε «Ζητητική του Δικαίου» (Rechtszettelik). Τίποτε δεν είναι πλέον δεδομένο, η δε υπό εξέτασιν νομοθετική μεταβολή αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα.

Για την κατανόηση των νέων ρυθμίσεων δεν θα επαρκούσε μόνη η νομοθετική occasio, η γνωστή πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) για την ίση μεταχείριση ετεροφύλων και ομοφύλων ζευγαριών στην Ελλάδα ως προς την δυνατότητά τους να συνάψουν σύμφωνο συμβιώσεως. Μια τέτοια ανάγκη θα μπορούσε να είχε ικανοποιηθεί με την προσθήκη δύο μόλις λέξεων (“ή ομοφύλων”) στο κείμενο του άρθρου 1 του μέχρι πρότινος ισχύοντος Ν 3719/2008 για το σύμφωνο συμβίωσης μεταξύ ετεροφύλων. Δεν θα ήταν πάντως και ολότελα αδικαιολόγητη η εκτίμηση ότι καταβλήθηκε μέριμνα να μην απέχει τόσο του γάμου το σύμφωνο που ενδέχεται πλέον να διέπει και ομοφύλους. Από την άλλη πλευρά δεν μπορεί να είναι ολωσδιόλου αδιάφορο για τον ιστορικό νομοθέτη ούτε το γεγονός ότι ο νεαρός θεσμός γνώρισε ήδη απήκηση ταχύτερη εκείνης που είχε τύχει ο πολιτικός γάμος κατά τα πρώτα χρόνια από την εισαγωγή του.

Όπως και να έχει το πράγμα, το νέο νομοθέτημα παριστά την εκ μέρους της Πολιτείας νέα αξιολόγηση των εξελίξεων στον χώρο της συμβιώσεως, η δε σημασία του βαίνει πολύ πέραν των εν στενή εννοία οικογενειακών σχέσεων, αφορώσα εν τέλει κάθε προσωπική σχέση. Στο μέτρο που τούτο θα μπορούσε να καταστεί εφικτό στον ορίζοντα των λίγων αυτών γραμμών και των ελαχίστων ημερών ισχύος του σχολιαζόμενου Ν 4356/2015, αποτολμά κανείς να διακρίνει μια κοινή αξιολογική συνισταμένη των ρυθμίσεών του: Την τάση για (επανα)αναγκαστικοποίηση του δικαίου της συμβιώσεως σε όλο το προαναφερθέν εύρος αυτής, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, όπως λ.χ. της ρητής προβλέψεως της ελευθερίας παραιτήσεως του συμβίου από την ούτως ή άλλως αμελητέα κατά το προϊσχύσαν δίκαιο νόμιμη μοίρα του (1/16). Οι κύριες καινοτομίες του Ν 4356/2015 είναι πιθανότατα όσες αναφέρονται ευθύς

αμέσως ακροθιγώς, για την ενδελεχέστερη πραγμάτευση των οποίων ο αναγνώστης παραπέμπεται στις σελίδες του βιβλίου.

Επιβάλλεται και μεταξύ των συμβίων η εφαρμογή των διατάξεων που διέπουν τις σχέσεις των συζύγων, δηλαδή εξομοιώνεται από την σκοπιά των εννόμων αποτελεσμάτων του το σύμφωνο συμβιώσεως προς τον γάμο. Ο νόμος επιτρέπει βεβαίως αποκλίσεις, αλλά μόνον υπό τους όρους του σεβασμού της ισότητας και της αλληλεγγύης. Η αυτονόητα φιλάγαθη αυτή νομοθετική επιφύλαξη γεννά το ερώτημα αν χαρακτηρίζονταν οι ρυθμίσεις του προϊσχύσαντος νόμου 3719/2008 από πνεύμα ισότητας και αλληλεγγύης, ώστε να είναι ισχυρή και σήμερα η συμβατική προσχώρηση στις διατάξεις του *in totto*, ο δε συμπράττων συμβολαιογράφος να μην αρνείται την παρεισαγωγή στο σύμφωνο αποκλίσεων από το δίκαιο του γάμου φειδόμενος του κύρους και της νομιμότητας του συμφώνου που συντάσσει.

Εξάλλου της μονομερούς λύσεως του συμφώνου επιβάλλεται να προηγηθεί τρίμηνο συμβιοστάσιο, έννομη κατάσταση που ψηλαφάται και στο παρόν πόνημα. Άσχετα από τα όποια επί μέρους ερμηνευτικά ζητήματα -π.χ. κληρονομικού δικαίου-, η εν λόγω ρύθμιση φαίνεται να έχει χαρακτήρα και *ratio* παρεμφερή προς τον πάλαι ποτέ θεσμό της δεύτερης συζήτησης του συναινετικού διαζυγίου, προς την απόπειρα συμφιλίωσης κ.τ.τ., συνεπαγόμενος λοιπόν και όμοια προς τους γαμικούς αυτούς θεσμούς κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα, αναδιαπραγματεύσεις συμπεφωνημένων κ.τ.τ. Σε αντίθεση μάλιστα προς τις λοιπές νέες ρυθμίσεις, ο νόμος επιβάλλει το υποχρεωτικό τρίμηνο συμβιοστάσιο και για την λύση των προ αυτού καταρτισθέντων συμφώνων συμβιώσεως. Άραγε θα μπορούσε να θεωρηθεί αυτή η ρύθμιση ενδοτικό δίκαιο ή θα ισχύει και ενάντια στην ρητή αντίθετη θέληση και συμφωνία των συμβίων ή μήπως η ακυρότητα της τελευταίας θα συμπαρασύρει και ολόκληρο το σύμφωνο; Η απάντηση έχει βέβαια πολύ μικρή σημασία, αφού τότε η παρέμβαση του δικαστηρίου θα έχει πλέον καταστεί μονόδρομος. Κατ' ουσίαν λοιπόν δίκη διαζυγίου και εδώ.

Επίσης στον θεσμό της συμμετοχής στα αποκτήματα θα υπόκειται του λοιπού και κάθε ελεύθερη (ακριβέστερα: μη συμβατική) συμβιωτική σχέση, εφόσον γίνει δεκτή η ευρέως υποστηριζόμενη άποψη ότι η ΑΚ 1400 θα μπορούσε και να συναχθεί κατά βάσιν και απευθείας από την ΑΚ 904. Θα παραγράφεται άραγε η σχετική αξίωση μετά από είκοσι χρόνια, δηλαδή δέκα επτά χρόνια αργότερα εν σχέσει προς την αντίστοιχη αξίωση μεταξύ συζύγων; Σε κάθε περίπτωση, ακόμη και παρά

την θέληση των συμβιούντων, η συμβίωση καθίσταται πλέον ούτως ή άλλως (μερικώς ή -ακριβέστερα- απολογιστικώς) έννομη.

Όπως και να έχει το πράγμα, αναφορικά με το εννοιολογικό εύρος της ελεύθερης συμβιώσεως διευκρινιστέον πλέον πρωτίστως το αν αυτή συμπεριλαμβάνει υποχρεωτικά την συγκατοίκηση ή όχι, όπως γίνεται δεκτό π.χ. επί γάμων ναυτικών. Ακόμη θα πρέπει να σημειωθεί ότι στις μέρες μας πλείστοι άνθρωποι είναι εκ των πραγμάτων συχνά αναγκασμένοι να συμβιώσουν με άλλους όχι για ερωτικούς λόγους, αλλά μόνον και μόνον για να μοιραθούν τις συνέπειες της κρίσης. Θα τους αναγνωρισθεί σε τέτοιες περιπτώσεις το δικαίωμα της αυτορρύθμισης, π.χ. της αυθυπαγωγής στις ΑΚ 741 επ. ή στον ελεύθερο δικαίου χώρο ή θα πρέπει και τότε να διέπονται από τις ρυθμίσεις του Ν 4356/2015 για την συμμετοχή στα αποκτήματα ή μήπως θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι το νομοθέτημα αυτό θα διέπει μόνον όσους ζουν κατά ζεύγη και δεν έχουν γενετήσιες σχέσεις, με όσα αποδεικτικά προβλήματα θα συνεφελκόταν μια τέτοια παραδοχή;

Οι παραπάνω σκέψεις αποδίδουν εξ όνυχος μόνον τον λέοντα των προκλήσεων που αντιμετωπίζει ο σύγχρονος θεράπων του δικαίου της συμβιώσεως. Ομοίως δικαιολογούν εξ ορισμού τον έπαινο που αρμόζει στον συγγραφέα που καταπιάσθηκε με την δυσχερή αυτή προβληματική. Άσχετα από το πώς θα τοποθετηθεί ως αναγνώστης απέναντι στα πολυάριθμα ζητήματα που τίθενται και στις απαντήσεις που δίνονται ή στη δομή αυτών, διακρίνει κανείς τα αδιαμφισβήτητα πλεονεκτήματα του έργου, παρά την μετριοπαθή στοχοθεσία του συγγραφέα (την συνειδητή αποφυγή της εις βάθος θεωρητικής - δογματικής αναλύσεως): Εύληπτος τρόπος γραφής, λιτότητα στην ανάπτυξη και την κριτική, μετριοπάθεια, επάρκεια στην ημεδαπή βιβλιογραφία, διάθεση συγκειρασμού αντιθέτων γνωμών, αλλά και -αναπόφευκτα- προαγωγή του αστικού δόγματος σε ζητήματα, όπως αυτό της κληρονομικής διαδοχής μεταξύ συμβίων κατά την διαδικασία λύσεως του συμφώνου. Υπό το πλαίσιο των παρατηρήσεων αυτών ευελπιστείται ότι το ανά χείρας έργο θα αποτελέσει το πιο σύγχρονο βοήθημα για τον θεωρητικό και πρακτικό νομικό αναφορικά με το εξεταζόμενο αντικείμενο. Τέλος, οι μορφολογικές αρετές και ποιότητα του βιβλίου είναι αυτές που χαρακτηρίζουν εν γένει τον εκδοτικό οίκο: καλαισθησία, πρακτικότητα, πλούσιος ευρετηριασμός φιλικός για τον χρήστη κ.π.ά.

Κωνσταντίνος Ν. Χριστοδούλου

Περιεχόμενα

Πρόλογος	7
----------------	---

I. Εισαγωγή

1. Έννοια - Δικαιολογία.....	15
2. Νομική ρύθμιση - Φύση κανόνων	17
3. Διαχρονικό δίκαιο	20

II. Σύναψη

1. Θετικές προϋποθέσεις.....	23
2. Κωλύματα.....	24
3. Τύπος.....	26

III. Ελαττωματικό σύμφωνο συμβίωσης

1. Ακυρότητα.....	29
2. Ακυρωσία	33

IV. Λύση

1. Τρόποι λύσης.....	38
2. Αποτελέσματα.....	42

V. Προσωπικές σχέσεις των συμβίων

1. Επώνυμο.....	43
2. Ρύθμιση των λοιπών προσωπικών σχέσεων	43

VI. Μη προσωπικές σχέσεις των συμβίων

1. Νομική ρύθμιση	47
2. Μη προσωπικές σχέσεις των συμβίων διαρκούς της συμβίωσης.....	49
3. Έννομες συνέπειες διακοπής της συμβίωσης	51
4. Αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα.....	54
5. Διατροφή μετά τη λύση του συμφώνου συμβίωσης.....	58

VII. Κληρονομικές σχέσεις των συμβίων

1. Εξ αδιαθέτου κληρονομικό δικαίωμα.....	63
2. Νόμιμη μοίρα	67
3. Εξαίρετο, αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα και οικογενειακή στέγη.....	68
4. Ανάλογη εφαρμογή άλλων διατάξεων του κληρονομικού δικαίου	71

VIII. Σχέσεις γονέων - τέκνων

1. Θεμελίωση συγγένειας - Τεκμήριο πατρότητας.....	75
2. Επώνυμο τέκνου	78
3. Γονική μέριμνα	79
4. Κοινή υιοθεσία	81

IX. Ανάλογη εφαρμογή άλλων διατάξεων που αφορούν τους συζύγους στο σύμφωνο συμβίωσης.....

1. Φορολογική μεταχείριση των συμβίων	84
2. Εργασιακές και κοινωνικοασφαλιστικές παροχές	85
3. Παραγραφή των αξιώσεων των συμβίων έναντι αλλήλων	86
4. Αποκατάσταση ψυχικής οδύνης του επιζώντος συμβίου	86
5. Κοινή οικογενειακή μερίδα.....	87

Χ. Σχέση του συμφώνου συμβίωσης με τις φορολογικές διατάξεις που ρυθμίζουν τα εισοδήματα των συζύγων

1. Γενικά.....	89
2. Φορολογία Εισοδήματος	90
3. Παράδειγμα φορολογικής δήλωσης μερών συμφώνου συμβίωσης.....	93

XI. Βιβλιογραφία 99

XII. Νομοθεσία

N 4356/2015

Σύμφωνο συμβίωσης, άσκηση δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις	101
--	-----

Αιτιολογική Έκθεση N 4356/2015	108
--------------------------------------	-----

Έκθεση της επιστημονικής υπηρεσίας της Βουλής επί του νομοσχεδίου «Σύμφωνο συμβίωσης, άσκηση δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις».....	118
--	-----

Υπουργική απόφαση ΥΑ ΤΑΔΚ 39/2016

Αποτύπωση ληξιαρχικών πράξεων συμφώνου συμβίωσης.....	127
---	-----

N 3719/2008

Μεταρρυθμίσεις για την οικογένεια, το παιδί, την κοινωνία και άλλες διατάξεις	131
--	-----

Αιτιολογική Έκθεση N 3719/2008	135
--------------------------------------	-----

XIII. Διαγραμματική απεικόνιση N 4356/2015 143

XIV. Υποδείγματα

1. Σύμβαση Συμφώνου Συμβίωσης	153
2. Αγωγή διατροφής λόγω λύσης συμφώνου συμβίωσης.....	162
3. Αγωγή συμμετοχής στα αποκτήματα	168
4. Ιδιωτικό συμφωνητικό καθορισμού επιμέλειας, επικοινωνίας και διατροφής τέκνου	174

Ευρετήριο.....	177
----------------	-----

IV. Λύση

Μια από τις σημαντικότερες διαφορές του συμφώνου συμβίωσης σε σχέση με τον γάμο, έγκειται στο *ελευθέρως διαλυτό* του πρώτου²⁹. Σε αντίθεση με τον γάμο, η -εν ζωή των συμβίων- λύση του συμφώνου συμβίωσης δεν απαιτεί δικαστική απόφαση ή παρέμβαση κάποιας άλλης αρχής. Επιτρέπεται μάλιστα και η μονομερής αναιτιολόγητη λύση με συμβολαιογραφικό έγγραφο, υπό τον όρο της τήρησης ορισμένων διαδικαστικών προϋποθέσεων.

Η ευκολία μονομερούς λύσης του συμφώνου συμβίωσης είχε ήδη υπό την ισχύ του Ν 3719/2008 συγκεντρώσει την έντονη κριτική μερίδας της θεωρίας, για τον λόγο ότι αντιφάσκει προς τη μονιμότητα της συμβίωσης και συνυφαίνεται με ανεύθυνες επιλογές και βραχύβιες, ευκαιριακές σχέσεις³⁰. Ο νομοθέτης έλαβε υπόψη του την κριτική αυτή και δυσχέρανε κάπως τη διαδικασία της μονομερούς λύσης του συμφώνου συμβίωσης, διατηρώντας πάντως το αναιτιολόγητο. Η ρύθμιση αυτή, η οποία ομοιάζει με την καταγγελία σύμβασης αορίστου χρόνου, αναδεικνύει τον προεχόντως *δικαιοπρακτικό* χαρακτήρα του συμφώνου συμβίωσης σε αντιδιαστολή με τον πρωτίστως *θεσμικό* χαρακτήρα του γάμου.

29. Κατά τον *Κ. Χριστοδούλου*, Η συμβίωση, σελ. 14, η ευχερής εξώδικη λύση του συμφώνου αποτελεί το ειδοποιό γνώρισμα του συμφώνου έναντι του γάμου.

30. Βλ. ιδίως *Παντελίδου*, ΕφΑΔ 2008, 388, η οποία παρομοιάζει τη μονομερή λύση του συμφώνου συμβίωσης με τον θεσμό του ρωμαϊκού *repudium*. Εύλογα ωστόσο αναρωτιέται ο *Παπαχρίστου* (ΕφΑΔ 2008, 393), απαντώντας εμμέσως στις αιτιάσεις αυτές, τι νόημα έχει άραγε μια οικογενειακή σχέση, έγγαμη ή «ελεύθερη», που οφείλει την επιβίωσή της σε νομοθετικούς περιορισμούς; Στην ίδια κατεύθυνση και η *Σταμπέλου* (ΕφΑΔ 2009, 14), η οποία μάλιστα προκρίνει *de lege ferenda* μια αντίστοιχη χαλάρωση της διαδικασίας και των προϋποθέσεων λύσης του γάμου.

1. Τρόποι λύσης

Σύμφωνα με το άρθρο 7 § 1 του Ν 4356/2015, το σύμφωνο συμβίωσης λύνεται: α) με συμφωνία των μερών, που γίνεται αυτοπροσώπως με συμβολαιογραφικό έγγραφο, β) με μονομερή συμβολαιογραφική δήλωση, εφόσον έχει επιδοθεί προηγουμένως με δικαστικό επιμελητή πρόσκληση για συναινετική λύση στο άλλο μέρος και έχουν παρέλθει τρεις (3) μήνες από την επίδοση και γ) αυτοδικαίως, αν συναφθεί γάμος μεταξύ των μερών. Επίσης, παρά τη μη ρητή αναφορά στο άρθρο 7 § 1 του Ν 4356/2015, το σύμφωνο συμβίωσης λύνεται και με τον θάνατο ή την κήρυξη σε αφάνεια του ενός ή και των δύο μερών. Ειδικότερα:

α) Συμφωνία των μερών: Το σύμφωνο συμβίωσης λύνεται με συμφωνία των συμβίων που γίνεται αυτοπροσώπως³¹ και υποβάλλεται στον συστατικό τύπο του συμβολαιογραφικού εγγράφου (άρθρο 7 § 1 περ. α' του Ν 4356/2015). Για λόγους δημοσιότητας ορίζεται πάντως ότι η λύση του συμφώνου συμβίωσης ισχύει από την κατάθεση αντιγράφου του συμβολαιογραφικού εγγράφου, που περιέχει τη συμφωνία, στον ληξίαρχο όπου έχει καταχωριστεί και η σύστασή του (άρθρο 7 § 2 του Ν 4356/2015). Προφορική λύση του συμφώνου ή λύση με ιδιωτικό έγγραφο δεν είναι έγκυρη και δεν παράγει κανένα αποτέλεσμα (άρθρο 7 § 1 περ. α' του Ν 4356/2015 σε συνδ. με ΑΚ 159 §1).

Όπως ακριβώς για τη σύναψη του συμφώνου συμβίωσης, έτσι και για τη λύση του απαιτείται κατά το άρθρο 2 § 1 του Ν 4356/2015 *πλήρης* δικαιοπρακτική ικανότητα³². Άκυρη θα είναι επομένως η λύση του συμφώνου, εφόσον κάποιος από τους συμβίους έχει τεθεί σε καθεστώς πλήρους στερητικής ή επικουρικής δικαστικής συμπαράστασης ή σε μερική στερητική ή επικουρική δικαστική συμπαράσταση

31. Όπως ακριβώς η δήλωση για τη σύναψη του συμφώνου συμβίωσης, έτσι και η δήλωση για τη λύση του δεν μπορεί να γίνει με αντιπρόσωπο (εκούσιο ή νόμιμο) και είναι ανεπίδεκτη αιρέσεως. Βλ. σχετικά Χριστοδούλου, Η συμβίωση, σελ. 178.

32. Έτσι (υπό το κράτος ισχύος του Ν 3719/2008) Γεωργιάδης, Οικογενειακό Δίκαιο, § 22 αρ. 41· Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Οικογενειακό Δίκαιο ΙΙ, σελ. 616· Σπυριδάκης, Το σύμφωνο συμβίωσης, σελ. 91· αντίθετα Παπαχρίστου, σε Παπαχρίστου/Κουμουτζή/Τσούκα, Το σύμφωνο συμβίωσης, σελ. 27 (αρκεί και περιορισμένη δικαιοπρακτική ικανότητα)· Κοτζάμπαση, Αρμ 63, 1492-1493· Κ. Χριστοδούλου, Η συμβίωση, σελ. 179.

που περιλαμβάνει το σύμφωνο συμβίωσης ή εφόσον κατά τον χρόνο δήλωσης της βούλησής του δεν έχει συνείδηση των πραττομένων ή βρίσκεται σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που περιορίζει αποφασιστικά τη λειτουργία της βούλησής του. Τέλος, η δήλωση βούλησης κάθε μέρους για τη λύση του συμφώνου συμβίωσης υπόκειται στις γενικές διατάξεις για τις δικαιοπραξίες. Έτσι, η εικονική λ.χ. δήλωση περί λύσης του συμφώνου συμβίωσης θα είναι άκυρη (ΑΚ 138 § 1), η δήλωση λόγω πλάνης, απάτης ή απειλής θα είναι ακυρώσιμη (ΑΚ 140 επ.) κ.λπ.

Β) Μονομερής λύση: Το σύμφωνο συμβίωσης λύνεται επίσης με *μονομερή* συμβολαιογραφική δήλωση, εφόσον έχει επιδοθεί προηγουμένως με δικαστικό επιμελητή πρόσκληση για συναινετική λύση στο άλλο μέρος και έχουν παρέλθει τρεις (3) μήνες από την επίδοση (άρθρο 7 § 1 περ. Β' του Ν 4356/2015). Το αποδεικτικό επίδοσης της πρόσκλησης θα πρέπει να επισυνάπτεται στο συμβολαιογραφικό έγγραφο για τη μονομερή λύση. Για λόγους δημοσιότητας προβλέπεται επίσης ότι η λύση του συμφώνου συμβίωσης ισχύει από την κατάθεση αντιγράφου του συμβολαιογραφικού εγγράφου, που περιέχει τη μονομερή δήλωση, στο ληξίαρχο όπου έχει καταχωριστεί και η σύστασή του (άρθρο 7 § 2 του Ν 4356/2015).

Η νέα ρύθμιση του άρθρου 7 § 1 περ. Β' του Ν 4356/2015 δυσχεραίνει τη μονομερή λύση του συμφώνου συμβίωσης σε σχέση με το άρθρο 4 § 1 περ. Β' του προϊσχύσαντος Ν 3719/2008, κατά το οποίο αρκούσε απλώς η εκ των υστέρων κοινοποίηση αντιγράφου του συμβολαιογραφικού εγγράφου της λύσης με δικαστικό επιμελητή στον άλλον. Δεν απαιτούνταν δηλαδή ούτε η προηγούμενη επίδοση εξώδικης πρόσκλησης στο άλλο μέρος για συναινετική λύση του συμφώνου ούτε βεβαίως η παρέλευση κάποιου χρονικού διαστήματος, αλλά ήταν δυνατή η *άμεση* και χωρίς προειδοποίηση λύση του συμφώνου. Η νέα διαδικασία μονομερούς λύσης, κατά την οποία επιβάλλεται η επίδοση εξώδικης πρόσκλησης στο άλλο μέρος και η παρέλευση τριών τουλάχιστον μηνών από αυτήν, εκφράζει σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του Ν 4356/2015 την αντίληψη ότι η δυνατότητα να λύνεται το σύμφωνο μονομερώς συνάδει μεν με το πνεύμα του νόμου, όμως η ανάγκη αποτροπής αιφνιδιασμού του άλλου μέρους δεν συνάδει με μια μονομερή λύση *άμεσης* ισχύος, ιδίως δε όταν ρητά αναγνωρίζεται ότι δημιουργούνται οικογενειακές σχέσεις μεταξύ των μερών. Για την προστασία των σχέσεων αυτών και τη διαφύλαξη των συμφερόντων του άλλου μέρους επιβάλλεται πλέον η προειδοποίησή του και η πα-

ρέλευση ενός τρίμηνου «συμβιοστασίου», στο διάστημα του οποίου τα μέρη μπορούν να αναλογιστούν με καθαρό μυαλό (και όχι εν θερμώ)³³ τις συνέπειες της λύσεως του συμφώνου, να διευθετήσουν τυχόν έριδες μεταξύ τους και να αποκαταστήσουν την ομαλή συμβίωσή τους.

Πάντως, και υπό το νέο καθεστώς του Ν 4356/2015, η μονομερής λύση του συμφώνου συμβίωσης δεν προϋποθέτει την ύπαρξη και επίκληση ορισμένου λόγου. Αρκεί και η ανατιολόγητη λύση, η οποία μπορεί να οφείλεται σε απλή μεταμέλεια ενός από τους συμβίους. Σε κάθε περίπτωση όμως το διαπλαστικό δικαίωμα μονομερούς λύσης του συμφώνου δεν επιτρέπεται να ασκείται καταχρηστικά (ΑΚ 281)³⁴. Επίσης, δεν είναι δυνατή η δήλωση με αντιπρόσωπο ούτε η εξάρτησή της από αίρεση. Θα πρέπει ωστόσο να γίνει δεκτό ότι είναι δυνατή η άσκηση του δικαιώματος μονομερούς λύσης του συμφώνου και από πρόσωπο που τέθηκε σε μερική στερητική ή (πλήρη ή μερική) επικουρική δικαστική συμπάρσταση, αρκεί να είχε συνείδηση των πραττομένων (ΑΚ 131)³⁵. Υπό την αντίθετη εκδοχή, το πρόσωπο αυτό θα στερούνταν κάθε δυνατότητας αποδέσμευσης από το σύμφωνο, ακόμη και αν συμβίωσή του είχε γίνει αφόρητη.

Σύμφωνα με το άρθρο 62 § 1 του Ν 4356/2015, η ρύθμιση του άρθρου 7 § 1 περ. β' του Ν 4356/2015 που αφορά τη μονομερή λύση του συμφώνου συμβίωσης, εφαρμόζεται και σε όσα σύμφωνα έχουν καταρτιστεί μέχρι την έναρξη ισχύος του εν λόγω νόμου και τα οποία κατά τα λοιπά εξακολουθούν να διέπονται από τον Ν 3719/2008.

γ) Σύναψη γάμου: Στο άρθρο 7 § 1 περ. γ' του Ν 4356/2015 προβλέπεται ότι το σύμφωνο συμβίωσης λύνεται *αυτοδικαίως*, αν συναφθεί γά-

33. Τούτο βεβαίως δεν σημαίνει ότι η εφ' άπαξ και όχι με δύο χρονικώς απέχουσες δικαιοπραξίες σύναψη του γάμου ή του συμφώνου ή άλλων δικαιοπραγιών γίνεται «εν θερμώ» και με «όχι καθαρό μυαλό».

34. Βλ. Κ. Χριστοδούλου, Η συμβίωση, σελ. 181, ο οποίος επισημαίνει ότι η καταχρηστικότητα πρέπει να καταφάσκει εν προκειμένω πολύ δυσκολότερα σε σχέση με τις άλλες συμβάσεις αόριστης διάρκειας, οι δε συνέπειες της καταχρηστικότητας δεν θα έγκεινται σε κάθε περίπτωση σε ολική ακυρότητα της μονομερούς λύσεως, αλλά μόνον λ.χ. στη διατήρηση των περιουσιακών αποτελεσμάτων του συμφώνου.

35. Έτσι υπό τον προϊσχύσαντα Ν 3719/2008 Παπαχρίστου, σε Παπαχρίστου/Κουμουτζή/Τσούκα, Το σύμφωνο συμβίωσης, σελ. 28· Κ. Χριστοδούλου, Η συμβίωση, σελ. 179.

μος μεταξύ των μερών³⁶. Και στο σημείο αυτό εντοπίζεται μια σημαντική διαφοροποίηση σε σχέση με το προϊσχύσαν δικαίο του Ν 3719/2008: Σύμφωνα με τη νέα ρύθμιση μόνον ο γάμος *μεταξύ των μερών του συμφώνου* αποτελεί λόγο αυτοδίκαιης λύσης του συμφώνου, όχι όμως και ο γάμος του ενός μέρους *με τρίτον*, όπως προέβλεπε το άρθρο 4 § 1 περ. γ' του Ν 3719/2008. Όπως αναφέρεται στην Αιτιολογική Έκθεση του Ν 4356/2015, η αυτόματη λύση του συμφώνου μέσω ενός μεταγενέστερου γάμου με τρίτον δεν συνάδει με το πνεύμα του νόμου αυτού που αναγνωρίζει τις οικογενειακές σχέσεις που δημιουργούνται μεταξύ των μερών ούτε με το ιδεολογικό στίγμα του που εμπνέεται από τις αρχές της ισότητας και της αλληλεγγύης. Πρόκειται ουσιαστικά για μια ακόμη ένδειξη της επιχειρούμενης ιεραρχικής αναβάθμισης του συμφώνου συμβίωσης, με την απομάκρυνση του νομοθέτη από ρυθμίσεις του προηγούμενου Ν 3719/2008, οι οποίες έθεταν εμφανώς το σύμφωνο συμβίωσης σε υποδεέστερη σε σχέση με τον γάμο θέση³⁷. Τη ρύθμιση πλαισιώνει η νέα ΑΚ 1354, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 14 του Ν 4356/2015, με την οποία προστέθηκε ως κώλυμα γάμου η ύπαρξη συμφώνου συμβίωσης.

Σε περίπτωση αυτοδίκαιης λύσης του συμφώνου συμβίωσης με την τέλεση *γάμου* μεταξύ των μερών δεν απαιτείται κάποια δήλωση των μερών περί λύσεως του συμφώνου ούτε η τήρηση άλλης διατύπωσης δημοσιότητας (π.χ. καταχώριση στο Ληξιαρχείο). Το σύμφωνο λύνεται ακόμη και αν ο γάμος που συνάπτεται μεταξύ των μερών είναι άκυρος ή ακυρώσιμος (όχι όμως και όταν είναι ανυπόστατος). Αν ο άκυρος ή ακυρώσιμος γάμος ακυρωθεί μεταγενέστερα με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, το αρχικό σύμφωνο συμβίωσης που λύθηκε αυτοδικαίως δεν αναβιώνει (παρά την αναδρομική ενέργεια της ακύρωσης του γάμου

36. Όπως πάντως επισημαίνει ο Κ. Χριστοδούλου (Η συμβίωση, σελ. 82), είναι απολύτως νόμιμη και θεμιτή η εκ μέρους των συμβίων σύναψη *θρησκευτικού* γάμου, χωρίς τις συνέπειες των ΑΚ 1367 επ., δηλαδή χωρίς κατάργηση του ήδη καταρτισθέντος συμφώνου συμβίωσης, αλλά με καθαρώς πνευματικά αποτελέσματα. Κατά την άποψη αυτή δηλαδή ο θρησκευτικός γάμος δεν συνεπάγεται τα αστικά αποτελέσματα των ΑΚ 1367 επ., όταν δεν το επιθυμούν οι συζευγνυόμενοι.

37. Βλ. την κριτική του Κουτσοουράδη (ΕφΑΔ 2009, 62-63) στη ρύθμιση του άρθρου 4 § 1 περ. γ' του Ν 3719/2008· βλ. επίσης Σταμπέλου, ΕφΑΔ 2009, 14, η οποία είχε μάλιστα προτείνει την απάλειψη του σκέλους της διάταξης του άρθρου 4 § 1 περ. γ' του Ν 3719/2008 που αναφερόταν στον γάμο ενός εκ των συμβίων με τρίτον.

κατ' ΑΚ 1381)³⁸. Πρέπει τέλος να σημειωθεί ότι ο συγκεκριμένος τρόπος λύσης δεν αφορά τα ομόφυλα ζευγάρια, καθόσον ο γάμος μεταξύ προσώπων του ιδίου φύλου θεωρείται ανυπόστατος³⁹.

δ) Θάνατος/Αφάνεια: Ως προσωπική έννομη σχέση, το σύμφωνο συμβίωσης λύνεται επίσης αυτοδικαίως με τον θάνατο ή την κήρυξη σε αφάνεια⁴⁰ του ενός ή και των δύο μερών.

2. Αποτελέσματα

Σε αντίθεση με την ακύρωση, η λύση του συμφώνου συμβίωσης ενεργεί για το μέλλον (ex nunc) και όχι αναδρομικά. Για τις συνέπειες της λύσης του συμφώνου συμβίωσης στις προσωπικές και τις περιουσιακές σχέσεις των συμβίων βλ. παρακ. υπό V και VI.

38. Βλ. Γεωργιάδη, Οικογενειακό Δίκαιο, § 22 αρ. 44· Κ. Χριστοδούλου, Η συμβίωση, σελ. 189, κατά τους οποίους η μη αναβίωση δικαιολογείται από την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του συμφώνου συμβίωσης, που φέρει έντονα προσωπικά στοιχεία.

39. ΠΠρΡόδ 114/2009 ΝοΒ 2009, 1118· βλ. και Π. Νικολόπουλο, Το ανυπόστατο του γάμου ομοφύλων προσώπων, ΝοΒ 2009, 1075.

40. Βλ. όμως Α. Βάρκα-Αδάμη, ΕλλΔνη 2009, 403, η οποία υποστηρίζει ότι σε περίπτωση αφάνειας το σύμφωνο συμβίωσης δεν λύνεται αυτοδικαίως, αλλά πρέπει το άλλο μέρος να προβεί σε μονομερή λύση του.

Υ. Προσωπικές σχέσεις των συμβίων

Στις επόμενες γραμμές εκτίθενται οι έννομες συνέπειες του συμφώνου συμβίωσης όσον αφορά τις *προσωπικές σχέσεις* μεταξύ των συμβίων. Η παραδοσιακή διάκριση του οικογενειακού δικαίου ανάμεσα σε *προσωπικές* και *περιουσιακές* σχέσεις έχει βέβαια ασαφή όρια και καταντά σε πολλές περιπτώσεις εξαιρετικά επισφαλής, ίσως και αυθαίρετη⁴¹, επιλέγεται εντούτοις από τον ίδιο τον νομοθέτη του Ν 4356/2015 (βλ. άρθρο 5 του νόμου αυτού) για την ανά κατηγορία συνολική ρύθμιση των εννόμων συνεπειών του συμφώνου συμβίωσης. Παράλληλα, ειδικές διατάξεις του νέου νόμου ρυθμίζουν επιμέρους ζητήματα, όπως το άρθρο 4 του Ν 4356/2015 που αφορά το επώνυμο των συμβίων.

1. Επώνυμο

Σύμφωνα με το άρθρο 4 εδ. α' του Ν 4356/2015, το σύμφωνο συμβίωσης δεν μεταβάλλει το επώνυμο των μερών. Συνεπώς, και μετά τη σύναψη του συμφώνου τα μέρη διατηρούν το επώνυμο που είχαν προηγουμένως. Ο καθένας μπορεί πάντως, εφόσον συγκατατίθεται ο άλλος (ρητά ή σιωπηρά), να χρησιμοποιεί στις κοινωνικές σχέσεις το επώνυμο του άλλου ή να το προσθέτει στο δικό του (άρθρο 4 εδ. β' του Ν 4356/2015). Δεν εφαρμόζεται ωστόσο στο σύμφωνο συμβίωσης η ΑΚ 1388 § 3, η οποία επιτρέπει στους συζύγους να προσθέσουν το επώνυμο του άλλου μέρους στο δικό τους, ακολουθώντας τη διαδικασία ενώπιον του ληξιάρχου.

2. Ρύθμιση των λοιπών προσωπικών σχέσεων

Στις προσωπικές σχέσεις των μερών του συμφώνου μεταξύ τους εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις για τις σχέσεις των συζύγων από το γάμο, εφόσον δεν υπάρχει διαφορετική ειδική ρύθμιση στον Ν 4356/2015 ή άλλο νόμο (άρθρο 5 § 1 του Ν 4356/2015). Ο νομοθέτης παραπέμπει συλλήβδην στις ΑΚ 1386 επ., η εφαρμογή των οποίων στο σύμφωνο συμβίωσης μετά από κατάλληλη προσαρμογή τελεί υπό την επιφύλαξη της ελλείψεως ειδικότερης ρύθμισης στον Ν 4356/2015

41. Βλ. Σταθόπουλο/Παπαδοπούλου, στον ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, 2^η έκδ. 2007, Εισαγ. 1386-1416 αρ. 3.

(όπως λ.χ. το άρθρο 4 για το επώνυμο των συμβίων, που αποκλείει την εφαρμογή της ΑΚ 1388) ή σε άλλον νόμο. Οι κανόνες που ρυθμίζουν τις προσωπικές σχέσεις των συμβίων κατ' αναλογία προς τις προσωπικές σχέσεις των συζύγων εισάγουν *αναγκαστικό δίκαιο*⁴².

Η κυριότερη συνέπεια της σύναψης του συμφώνου όσον αφορά τις προσωπικές σχέσεις των συμβίων είναι η γέννηση της αμοιβαίας υποχρέωσης για *συμβίωση* (ανάλογη εφαρμογή ΑΚ 1386). Η υποχρέωση για συμβίωση των προσώπων που συνήψαν σύμφωνο συμβίωσης γινόταν δεκτή και υπό το κράτος ισχύος του Ν 3719/2008 ως προκύπτουσα από τη φύση του πράγματος⁴³. Από τη γενική αυτή υποχρέωση, το ειδικότερο περιεχόμενο της οποίας προσδιορίζεται από τις εκάστοτε κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις και ήθη, υπό το φως των συνταγματικών αρχών της ισότητας (άρθρο 4 του Συντάγματος) και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (άρθρο 5 § 1 του Συντάγματος· βλ. και ΑΚ 1387 § 2), απορρέουν ειδικότερες υποχρεώσεις των συμβίων, όπως η υποχρέωση συγκατοίκησης (το *υλικό* στοιχείο της συμβίωσης), η υποχρέωση συνεννόησης, αλληλοϋποστήριξης, πίστης κ.λπ. (το *ψυχικό* στοιχείο της συμβίωσης)⁴⁴.

Οι σύμβιοι αποφασίζουν καταρχήν από κοινού για κάθε θέμα του κοινού βίου τους, εκτός αν ο ένας από αυτούς βρίσκεται σε φυσική ή νομική αδυναμία, οπότε αποφασίζει μόνος του ο άλλος (ανάλογη εφαρμογή ΑΚ 1387 § 1⁴⁵). Σε κάθε περίπτωση πάντως η ρύθμιση από

42. Βλ. την Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής επί του Νομοσχεδίου «Σύμφωνο συμβίωσης, άσκηση δικαιωμάτων, ποινικές και άλλες διατάξεις» (μετέπειτα Ν 4356/2015), υπό Ι.Α, η οποία έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του Κοινοβουλίου, www.hellenicparliament.gr.

43. Βλ. *Ιωακείμιδη*, σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1386 αρ. 45· *Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη*, Οικογενειακό Δίκαιο ΙΙ, σελ. 601· *Σπυριδάκη*, Το σύμφωνο συμβιώσεως, σελ. 58 επ.

44. Για την έννοια και το ειδικότερο περιεχόμενο της υποχρέωσης για συμβίωση βλ. αντί άλλων *Σταθόπουλο/Δ. Παπαδοπούλου*, στον ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, 2^η έκδ. 2007, άρθρο 1386. Υποστηρίζεται ότι οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τη γενική υποχρέωση συμβίωσης συνιστούν φυσικές (μη εξαναγκαστές) ενοχές, με εξαίρεση το δικαίωμα συγκατοχής στην οικογενειακή στέγη (*Κ. Χριστοδούλου*, Η συμβίωση, σελ. 132-133).

45. Ανάλογη εφαρμογή της ΑΚ 1387 γινόταν δεκτή και υπό το κράτος ισχύος του Ν 3719/2008 (*Ιωακείμιδης*, σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1387 αρ. 31· *Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη*, Οικογενειακό Δίκαιο ΙΙ, σελ. 601· *Σπυριδάκης*, Το σύμφωνο συμβιώσεως, σελ. 40-41).

τους συμβίους του κοινού τους βίου δεν πρέπει να εμποδίζει την επαγγελματική και υπόλοιπη δραστηριότητα του καθενός από αυτούς ούτε να παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο τη σφαίρα της προσωπικότητάς τους (ανάλογη εφαρμογή ΑΚ 1387 § 2). Επίσης, απαγορεύεται η καταχρηστική άσκηση της αξίωσης για έγγαμη συμβίωση⁴⁶.

46. Πρβλ. Σταθόπουλο/Δ. Παπαδοπούλου, στον ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, 2^η έκδ. 2007, άρθρο 1386 αρ. 24 επ.· Ιωακειμίδη, σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, άρθρο 1386 αρ. 23 επ.

ISBN: 978-960-562-515-3

15596